

Blauwe vinvis

Balaenoptera musculus

De blauwe vinvis, het grootste zoogdier op aarde, kan ruim 30 m lang worden, maar op het noordelijk halfrond is de grootste gemeten lengte 28 m. Hij heeft een karakteristieke, vlekkerige grijsblauwe kleur, van boven gezien een brede, enigszins buitenwaarts gebogen, U-vormige kop die uitloopt in een spitse snuit, een zwaar gebouwde, hoge staartwortel en een zeer kleine rugvin, die ver naar achteren staat en niet samen met de blaaswolk is te zien. De baleinen zijn zwart.

Voedsel

Het voedsel bestaat grotendeels uit kleine kreeftachtigen (krill), plaatselijk ook uit vis en inktvis (EVANS 2008B).

▶ Vermoedelijke verspreidingsgebied in de noordelijke Atlantische Oceaan; dwaalgast in de Noordzee.
Probable range in the northern Atlantic Ocean; vagrant in the North Sea.

▼ Blauwe vinvis met noordse stormvogel.
Foto: Laurens Steijn.
Blue whale with northern fulmar.

Areaal

De blauwe vinvis is een oceanische, wereldwijd verspreide soort. Over het algemeen leeft hij in diep water, maar op sommige plaatsen ook op het continentale plat of rond

eilanden. De dieren van de noordelijke Atlantische Oceaan trekken 's zomers naar koude wateren, tot bij Groenland en Spitsbergen, en overwinteren grotendeels in de (sub)tropen. De meeste populaties zijn door overbejaging gedeceimeerd. In het oosten van de Atlantische Oceaan is de soort tegenwoordig zeldzaam, al lijkt ze weer langzaam in aantal toe te nemen. In de Noordzee is de blauwe vinvis uiterst zeldzaam. Er zijn drie strandingen geregistreerd in Denemarken, in 1907, 1931 en 1936 (KINZE 1995, 2007H). De door Meyer (1994) vermelde vondst van een jonge blauwe vinvis in Duitsland in 1984 betrof vrijwel zeker een dwergvinvis (C.C. Kinze in litt.).

Voorkomen in Nederland

Uit Nederland zijn slechts twee vondsten bekend:

- 1 maart 1594: bij het huidige Zwin, ten oosten van het toenmalige Sluysche Gat (geslacht onbekend, ca. 24 m). Volgens een plaatselijke gezagsdrager, Joris de Witte, had het dier ca. 200 'gitzwarte tanden' [= baleinen]. De lengte gaf hij op als 'omtrent tachtig mijne voeten', die hij had gemeten 'boven op zijn lijf gaande'. De Smet (1974) berekende dit als 24 m. Dit is waarschijnlijk een te hoge schatting, gezien de onnauwkeurige wijze van meten; lopend over een aangespoelde walvis krijgt met een te grote lengte;
- september/oktober 1840: drijvend gevonden in het Brielsche Gat, de toenmalige monding van de Maas, ten zuiden van de huidige Maasvlakte (jong dier, geslacht onbekend, 15-18 m). Er is geen beschrijving gepubliceerd, behalve dat de lengte door Schlegel (1841) werd opgegeven als 65 'Schuh'. Het is niet duidelijk welke standaard Schlegel hier aanhield en hoe het dier is gemeten; Van Deinse (1931) vertaalt dit waarschijnlijk correct als 'voet', wat zou neerkomen op circa 18 m. Aan de hand van het skelet berekende de Engelse zoöloog Flower (1864) de lengte als 'not ... much short of 50 [Engelse] feet', dat is 15 m. Schlegel dateert deze vondst op september 1840;

op grond van een archiefstuk van de gemeente 's-Gravenzande stelt Van Bree (1999) de datum op 21 oktober. Van Deinse (1931) vermeldt het dier als gewone vinvis, hoewel Flower (1864) aan het skelet al had gezien dat het een andere soort betrof; in 1864 noemde hij deze *Physalus latirostris*, in 1885 *Balaenoptera sibbaldii*. Het skelet werd verworven door de Utrechtse zoöloog Th.G. Van Lidth de Jeude en werd in 1865 door diens weduwe verkocht aan het British Museum (Natural History) in Londen, daar Flower er veel belangstelling voor had (VAN BREE 1999).

De zeldzaamheid van de blauwe walvis in de zuidelijke Noordzee blijkt ook uit het feit dat er van de Belgische en Noord-Franse kust ook slechts twee vondsten zijn vermeld. Op 3 november 1827 dreef er een kadaver in de Noordzee tussen Engeland en Vlaanderen; dit werd naar de Vlaamse kust gesleept en bij Oostende aan land gezet. De opgaven van de lengte verschillen (circa 26,6 en 31 m): er zijn verschillende vermeldingen in voeten (variërend van 87 tot 102) of zelfs ellen. Vermoedelijk komt een lengte van 26,6 m het dichtst bij de werkelijkheid: het opgestelde skelet is 25 m lang (DE SMET 1974). De baleinen waren reeds uitgevalen. Dit is de beroemde 'walvis van Kessels', die wordt vermeld in talrijke publicaties, te beginnen met de verhandeling van Dubar (1828), die een beschrijving geeft van het skelet, en het boekje van Bernaert (1828), die uitvoerig verslag doet van de gang van zaken en vooral van de feitelikheden rond het kadaver. Zie voor verdere gegevens onder anderen Van Deinse (1950), Mol (1960), De Smet (1974, 1981) en Moens (1977). Het geraamte werd gekocht door Herman Kessels, die er onder grote publiciteit mee door Europa reisde. Uiteindelijk is het, na vele omzwervin-

gen, in 1856 terecht gekomen in het Zoölogisch Museum van Sint Petersburg, waar het nog steeds een pronkstuk van de collectie vormt; zie Redman (2015) voor een uitvoerige reconstructie van deze geschiedenis.

Ten slotte is er een zeer slecht gedocumenteerde stranding bij het Noord-Franse Duinkerken van april 1863, volgens een onbetrouwbaar lijkende opgave 30 m lang (DE SMET 1974); deze opgave is zeer onzeker.

Het is niet uitgesloten dat enkele gestrande vinvissen uit vroeger eeuwen, door Van Deinse (1931) opgegeven als gewone vinvis, in werkelijkheid blauwe vinvissen zijn geweest. Aan de hand van de onvolledige en weinig betrouwbare historische gegevens is dit niet meer na te gaan. Na 1840 (of 1863) is de blauwe vinvis niet meer aangetroffen in onze wateren.

Chris Smeenk & Kees (C.J.) Camphuysen

SUMMARY

Blue whale *Balaenoptera musculus*

The blue whale has a worldwide distribution, but has become seriously overexploited in most oceans, the North Atlantic included. In early centuries, four strandings have been recorded for the Dutch and adjacent Flemish/French coast; two of these (1594, 1863) are insufficiently documented. The skeletons of two others: a carcass floating off Oostende, Belgium, on 3 November 1827, and an animal stranded in the former Meuse estuary in September or October 1840, are preserved in the Zoological Museum of St. Petersburg and the Natural History Museum in London, respectively.